

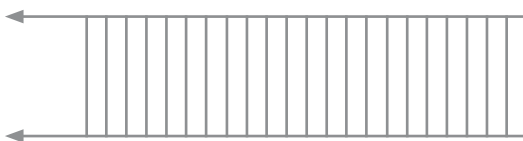

نقیسین: د. نعيم اليافي

وهرگيزان ژ عه رهې: عارف حيتو

هزرا گشتی یان بابەت

وینه یی هونه ریښ تیکره س و وه رارگری

ئەف میناکڼ ل سەری د کەفتە بەرانبەری شیوہ یی بونیاتا وینەیی یا هەلبەستا تەقلیدی کو ب بابەتیقە گریډایی نینە و ب ریښەندییە کا ژیکفەقەتیایی ژئی جودایە، لئ د میناکڼ پیښکیشکریدا وینە دگەل هزری ب هەڤرا وه راری دکەن ب شیوہ یەکی کو ئافاهیڼ شعری ب دروستی ئافاهییه کی وینەیی بیت و هزرا شعری ژی ب دروستی بیته هزره کا وینە کری.

ئەف گوهورینا رهه وریشالییا د وینە یی هونه ریډا پەیدا بووی، گوهورینە کا دیبا رهه وریشالی د سروشت و تاییه تمەندی، پاشی د شیواز و جوړین وینە یاندا ژی پەیدا بوویە. د فئ پشکیدا دئ بەحسی گوهورینا ئیکڼ کەین، د پشکین بهیتدا دئ ل سەر گوهورینا دووی راوه ستین.

د شعرا هەڤچه رخدا، سروشتی وینە یی هونه ریډا فەدگەریته سەر شیوازی بکارئینانا وی، ئەف شیوازی بکارئینانئ شوڤه شه کا مهزنه د ههردوو بیاقین وینە و شعریډا، پشتی وینە وه کو

وی هه لگه رانا بنه رەقی د تیورا شعریډا، هه لگه رانه کا دی یا وهک خوه د وینە یی هونه ریډا ژی کرییه و ژ ههردوو رهوشین وی یین تەقلیدی و رۆمانسی دوور کرییه. د رهوتین کەڤندا وینە ل سەر دووانییان دهاتنه پیښکیشکرن، ئانکو ل سەر شهنگستی هزر + وینە دهاتنه راچاندن. پاشی دەمی رهوتی رۆمانسی سه رهه لدای، وه راره کا مهزن د بیاقی وینە ییدا هاته کرن، هه رچه نده نمونه یین فی رهوقی د هندەک لایه ناندا گه هشتنه هه لوه سته یی رهه وانبیزئی، لئ ب شیوہ یه کی گشتی نه گه هشتنه هه می مه ره مین داخوازگری، ئەڤجا ئەف درزا د نافه را هه لوه سته یی تیوریی رۆمانسی و بکارئینانین پراکتیزه کرنیډا، هه ر وهک خوه ما.

دگەل سه رهه لدانا رهوتا شعرا هه ڤچه رخ، رهوش ب ته مامی هاته گوهورین، ئەڤجا بونیاتئ هونه ری ل سەر بناغه یه کی وینە یی هاته ئافا کرن کو هه موو توخم و پیرینه یین شعری پیکفه دگریډاینه، تیکره س دبن و کارین هه ف ته مام دکەن، ل داویئ ژی هه موویه کا ئیکگری پیښکیش دکەت کو وینە یی گشتیه یان به رهه م ب خوه یه، چ هه لبه ست وینە یه کی خوه سه ری خوه ب خوه یی بیت (جه فەنگ) یان هندەک خه له کین تیکره س و سنسله کا وینە یان بیت، د ههردوو حاله تاندا بونیاتە کی وینە کری پیښکیش دکەت کو مهزره کا وینە کرییه، نه هزر + وینە یه. ههروه کو د فی میناکڼ خواریدا هاتییه دیارکرن:

ئاڦاهيی وینهی هونهری د شعرا سهر به سدا

وی بکه فیت. ده می دبیژین وینه دیتنی هه لدگریت چونکو پیرینه یا وییا ئیکانه یه، ماده م ئه م پیکهاتینه کو شعرا نوو شعرا دیتنا نه و شاعری هه قچرخ ب زمانی پیرینه یا خوه یا ئافراندنا تستان و هه قبه ندیان دینیت و هه ست پنی دکه ت و هزر دکه ت، فهره نه هیتنه ژبیرکن کو ئه و دیتنا ئه م ژنی خه بهر ددهین؛ دیتنا شعریا هوش و تیگه هشتنا شاعریه، نه دیتنه کا خه نوکی و ژبه رجوونییه. ئه و دیتنا ده می به حس ژنی دهیتنه کرن، هه می تشتین دیتی دبه زینیت داکو هنده ک تشتین دی وه رگریت و تو مارکته و فه و ژپریت و بنژینیت هه تاکو مه شه ده کن کاملان ژنی ئاڦا دکه ت و وی نازراندنا پیشینیکری ژنی پهیدا دکه ت، ئه گهر ئه م وه سا هزرکه یان کو ئارمانجا شعری نازراندنه. نمونه ژبو بکارئینانا وینه یان د فنی ریکا ئاڦا کرنیدا، دی هه لبه ستا **حیجازی** "ئه ز و باژپر" وه رگرین:

دویقه لانه کنی پاپشت و شوڤه کار یان وه کو خه ملاندنه کا زه خره فه یی د شعرا ته قلیدیدا دهاته بکارئینان، ئوو پشتی ب شیوه یه کنی زیده بار ژبو ره نگرنا دلینی و کاریگه ری د شعرا رو مانسیدا هاتیه بکارئینان، نهو ب شیوه یه کنی بونیاتگه ری دهیتنه بکارئینان کو بیته پشکه ک ژ ئاڦاهیی به ره می و دبیته ئه گه ری وی چه ندی کو سهر بوره کا به رفه هتر و کاملانتر د هیلپته دناڤ کووراتیا هه ست و تیگه هشتنا مه دا. د فنی تیکه سی و تیکه هلبووئیدا وینه یی هونهری، هزری یان سهر بوری یان دیتنی ب هه می گرچنیا خوه یا هه یقه و ئه و دنی هه بیت ژنی، هه لدگریت و پیکه و تیکدا دهیتنه ئاڦا کرن. وینه هزری هه لدگریت چونکو ژنی ناڤه قه تییت داکو شوڤه که ت یان جوانتر لی بکه ت، به لکو ده برپینی ژنی دکه ت. ئه و سهر بوری هه لدگریت چونکو فه ده ر ژ سهر بوری ناهیتنه دانان و ئه فه وی نه چار ناکه ت کو ب دویف جیهانا

ئه فه ئه زم و..

ئه فه باژپر منه

ده می شه ف ب نیقی دبیت

به رفه هیا دیواران و گوره پانی گره که

خویا دبیت و ل پشت گره ک دی غه واره دبیت

که نگر په رکه د بایدا د فېری، پاشی دادا، پاشی ل سهر ریکان بهرزه بوو

سیبه رکه دحه لیبت

سیبه رکه فهددهت

هه کو د بوریمن من پیی خوه دانا بوو سهر

رؤناهییا چافئ گلؤپه کا بیزار و مایتیکهر

وژدانا من ب پارچه یه کا خه مگین ئاریا

دهستپیکر و پاشی متبوو

- تو کیی هو... تو کیی؟

پاسه وانئ ده بهنگ و گیز د چیروکا من ناگه هیت

ئز ئه فرؤکه ژ ژوورا خوه

بی هاتیمه ده ریخستن

بی بوویمه بهرزه بوو یه کی چ ناڤ نه بن

ئفه ئزم و

ئفه باژیری منه

حیجازی

شاعر د فئ هه لبه ستپدا هه و لدهت ده رپینئ ژ قهیرانا په هله وانئ خوه بکته، قهیرانا بهرزه بوونئ د هه لوه سته یه کن دیارکریدا "ئز و باژیر"، ههر ل دهستپیکن ئاریشا ژئیاتییا په هله وانئ ژبو باژیری پیشکیش دکته "ئفه ئزم و.. ئفه باژیری منه"، ئه ف دوو هه فؤکه دؤماهییا هه لبه ستئ ژی دهستنیشان دکهن، سهره رای جوداهی یین ده لاله تا وان کو د ریپه و شعریدا هاتینه وهرگرتن. ئه و ژئیاتییا ل دهستپیکن دایه خویاکرن، ل دؤماهیئ ژئ دکه فیت و دبیته ژئیاتییه کا سهخت و قالا و بن بنه ما و بن بها. دناقبه را دهستپیکن دؤماهییدا ده زیه کن هوشیا ئالوز و بارکریه ب کومه کا وینه یین قهیرانکی یان ههستپیکر نه کا گشتی کو شاعری دکفیت ل دهف وهرگری په یدا کته یان دناڤ خوه یین خوه دا بنافرینیت... وینه یئ ئیکن پشتی دهستنیشان کرنا جهی "باژیر" و ده می "ده می شه ف نیقی دبیت" داکوکیکر نه ل سهر قهیرانئ د که شه کن بدهنگ و تاریدا- کو ده زیئ ئیکن پئ دشدینیت "بهرفره هییا دیواران و گوړه پانئ گره که... خویا دبیت و ل پشت گره ک دی غهواره دبیت" لئ ئه ری ئه و ب

راستی بهرفره هییه؟! ما دئ چهوا بهرفره هی بیت و گرین دیواران "ته لاران" وان دوور پیچ دکته و دخه ندقینیت؟! ب چه شیوه یان ئه و نه بهرفره هییه، چونکو ب کاملبوونا ساخله تن وئ د شعریدا، ئه و ساخله تن خوه یئ ره سهن ژ دهستدهت

لې دکهن و دېنه هه لگرا هه ستا په هله وانی ب بهرزه بوونئ، سیه ر دناف ئیکدا د هلیین و د هنده کین دیدا فهددن- نمازیه ژبو وان ریبارین ل بن روښانیا گلویې دمه شن- نه جهسته یین مروقان کو خودان ناف و ساخلت بن، لې تنی هندک سیهرین بی ناسنامه و بی بهرزه ننگن د چاځین په هله وانیدا نه وی خودانی ئاریش، په یاپه بیونا سیهران مینا په یاپه بیونا هه ستین وینه کو نه و ب خوه ژی سیهره که، گلویې نه کانیکا روښانیه خوشیې و روښانیه ل جهی به لاف دکه ت، لې چافه کي زېره فان و مایټیکه ره هه ست ب بیزارین دکه ت، خه لکی ژی بیزار دکه ت و هندک تیشکین مادی یین ساخله تی روښانیه ژده ستدای ل سهر عهردی به لاف دکه ت کو په هله وان بی پویته پیکن و ب بیهوشی پی لې ددانیت. ئها ل ځیره وه هه ست پې دکه ت کوله ک یا نیزیکی وی دبیت و بیهنه نگییا وی دگه هته کومتی، نه فجا وژدانا وی ب پارچه په کا خه مگین دهیته ئاراندن، نه ب هه فوکه کا کاملان یان ب سترانه کي یان ب سروده کي ده ست پې دکه ت و پاشی مت دبیت -" تو کیی هو... تو کیی؟" نه فقه ژی دابرا نه کا مهره مداره هه فپشکا که شی برینی یان نه ژیا تی یان بهرزه بوونیه کو هه می هه لبه ست ژ ده ستیکی تا دو ماهی پې دهیته داگرتن، ل دو ماهی بویره ری درامی دقه ومیت و ئافاهیې ده قی هونه ری پې کاملان دبیت، نه فقه د ده مه کي روښانیه خشدا دقه ومیت کو هه مو وینه یین به ری خوه پې روهن دکه ت و هه مو ده لاله تین فاکتور و توخمین فهاندا هه یی پې روهن دبن، نه نمازیه یی نه وینه یین هونه ری یین نه م ب هه سته وه رین خوه دگه لدا دژین و دنیاسین بیی کو شاعر راما نا وان به لی بکه ت، یان ب دهر پینه کا راپورتکییا ئاشکه را خویا بکه ت.

نه ف ریکا بکارینانا وینه یان د ئافا کرنا ده قیدا، گرنگی و نه رکي وینه یان ناکه ته شو فقه کرنا هزی یان جوانکرن و خه ملاندنا وی، به لکو بارکرنه و هندک هه فبه ندی یین نوو ژبو بیاف و که تواره کي نووی هونه ری پې خویا دکه ت، نه و ژی که توارئ دینتییه. نه دووره بهرچا قترین ساخله تین فی که توارئ نه و بیت کو شاعر هه موو تشتین که فتنیه سهر جهی هه لدوه شینیت داکو هه موو ئافاهیې وی ژیکفه که ت هه تا کو چ ژئ نه مینیت ژبلی سیفه تین وان یان هندک ژ سیفه تین وان. نه ف بابه ته ب ته کنیکین هونه ری نو فقه گریدایه

و قهیرانئ کورتر لې دکه ت. نه فجا سهره رای بهرزه هییا رووبه ری وی په هله وان دی هه ست ب بیهن ته نگبوونئ که ت، نه فقه ژی موفاره فقه به که ل سهر ده زیی هه ست و ئالوزیا شاعری دهیته زیده کرن.

وینه یی دووی "که نگر په رک د بایدا دفری، پاشی دادا، پاشی ل سهر ریکان بهرزه بوو" وینه یه کي فهر و گرنکه چونکو هه فسه نکه کي بابه تی سهره کییه ژبو هه ستی کرنا په هله وانی ب بهرزه بوونئ، زیده باری فی چه ندئ ژی، دبیت نه و بنگه هه بیت یی تیشکان دده ت و کو م دکه ت و هه فکریا خوه د خالا وییا بنگه هیندا چر دکه ت، به لگوکه ک یان هه ره په رکي بچووک کو مه ب "که نگر په ر" دانایه (تیبینیا بچووک کرنی بکه کو جه خترنه ل سهر پاشقه برنی و پشتگو هها فیتی و کیم بهایی)، چه ندین که سین پشتگو هها فیتی ژ ره سه ناتیا خوه فقه بووینه یان ره سه ناتیا وان نه وره تکرینه و پشتگو هها فیتینه- چ داره ک بیت یان کتیبه ک- نه و دبیت که سه کي بی ساخلت و بی ژیا تی با لیدده ت و ل هه ره جهه کي ری ک بخوازن ل ویری دادنیت بیی کو هیزه ک یان فینه ک یان کیانه کي خوه سهر هه بیت. فی په رکوی بچووک "که نگر په ری" یان فی بونه وهری پشتگو هها فیتی و بهرزه یی بی ناف و بی نافونیشان پارسه نگی په هله وانی هه لبه ستیه کو دی پاشی زانین کو نه و ژی یی ژ ژوورا خوه هاتییه دهریخستن، ئانکو ژ ژوورا خوه فهدر بوویه و ره سه ناتیا وی نه و ره تکریه، وه لاتئ وی هه فشیی وییه، لې نوکه یی بوویه بهرزه بوویه کي بی ناف "نه ز نه فوکه ژ ژوورا خوه یی هاتیمه دهریخستن... یی بوویمه بهرزه بوویه کي چ ناف نه بن" نه فقه یه نه وا نه م دبیزینی هه فسه نگی بابه تی کو هه ستا په هله وانی بهرجه سته دکه ت و تشته کي بهر هه ستی بابه تی ژئ دئافرینیت داکو نه م ب هه سته وه رین خوه تی بگه هین، بهرزه بوون راما نه کا رویته قهیرانا هونه رهنه ندی ب نک خو فقه رادکیشیت، لې داکو بهرچا ف بکه ت و وه ل مه بکه ت کو هه ست پې بکه ین و ب کووری لې بنیپرن، نه چاره بکه ته تشته کي بهر هه ست دا حاله تی وژدانا خوه پې هه فسه ننگ بکه ت و ببیته شو نگرئ وی حاله تی.

پاشی وینه یین سیهری و گلویې و پارچه یا خه مگین دده نه دویف ئیک و پالپشتیا هه لوه سته یی دهر پراندی دکهن، هزی ئافا دکهن و قهیرانئ کورتر و ده وله مه مندتر

ل سهر بنه مایښ چافلېکړنا وی و ره سمرکنا وی ژبو فه دیتنا که تواره کي دی، ژیکجودا کهین. نه گهر وینه یی ته قلیدی و سهر بورا ل پشت ب ناماژه دان و ده لاله تی دهر بریني ژ تشتين برهه ست بکته کو د هونه ری نیگارکیشیدا تیرمی "نواندن" بو دهیته بکارئینان، مهره ما وینه یی نوو و سهر بورا ل پشت پیشکیشکرنا تیگه هه کییه ژبو که توار ی نه گهر ب ته مامی نه که فته جهی وی ژ ی، دی کورتر و دهوله مه ندرت لی که ت. ب دیتنا مه، نه ف جوداهیا دناقه را ههردوو ده لاله تاندا هاریکاریا مه دکته ژبو تیگه هشتا نه رک و سروشتی ههسته وهریی هه وینه یی کی ژ وینه یی ههردوو شعران (ته قلیدی و هه فچه رخ).

مل ب ملې فی ههسته وهریی، ساخله ته کي دی ژ ی هیه که دهر برینا پشکانه، یان پشتبه سننه ب وان پشکین ناماژه دار د نافراندنا وینه یاندا، نه ف شیوه نه تنی ری که کا ناشوپکرنییه به لکو ب هه ف را شیوه و مهره مه ژ ی، چونکو نه وه دبته مادده یی سهره کی و وینه و فه ژینر و هو یی هه بوونا شعر ی. یا ناشکرا به کو شعرا ته قلیدی گرنگیه کا به رچا ف ب پشکان ددا، لی نه و گرنگیدانه د شعرا هه فچه رخدا جودایه، د شعرا ته قلیدیدا گرنگیا هه ر پشکه کي دنا ف توخیی خوه یی خوه ب خوه دایه، نانکو نه ف پشکه فه دهرن ژ هه موویا گشتی، شاعر ب دو یف دکته و داکو کی ل سهر بکارئینانا وان دکر خو نه گهر نه که فنه د رپه و ری که سستیا به رهه میدا ژ ی، نه فجا دا ب بونیاته کي پرت پرت و ژیکفه فه تیای هینه دیت کو هه فبه ندی دناقه را واندنا نینه و چ ناماژه یان ناده ت، تنی ژبو تومارکرنی و هه سفرکرنی دهاته دانان. لی د شعرا هه فچه رخدا روله کي تیقه ل و جودا هیه، جاری ل دهسپیکي نه وهنده ک پشکین هه لبارتی یین ناماژه دارن و شیائین په قینن هه نه، پاشی جهی وان دنا ف ریزبه ندیدایه یان هه موویا گشتیه بهای و ان دهسپیشان دکته و ژ دهر فه ی فی هه موویا گشتی وی بهای ژ دهسپیدان نه گهر نه بیژین دی مرن و دی بنه هافیتیه کي پشتگو هه افیتیه بی بها. نه ف وهرارا بکارئینانا پشکان و نه رکي وان د ههردوو شعرین ته قلیدی و هه فچه رخدا، یان وهرارا هه فبه ندیا پشکان ب هه موویقه و سروشتی فان پشکان ژ لایه کي دیقه، ل بن سیهر و کاریگه ریا ههردوو زانستین جوانکاری و دهروونزانی هاتینه کرن و ههردوو زانست داکو کي ل سهر وی چهندي دکهن کو سهر بورا هونه ری سهر بورا

کو نه گرنگه وینه یی جهی ل بهرانبه ری وان چاقین دبینن، بونیاته کي کاملان هه بیت، نانکو پتر دکفته دبن لوژیکیا جهی و هه ماهه نگییا جهی ژبو وان تشتين تیدا هه یی، ژ وی چهندي کو هه موو پیکفه روله کي گیاندار بگپرن و ب ریکا فی رولی، بی چ ناسته نگیین لوه کی، بچنه دنا ف هه سنا بهر به لافدا. ژبه ری سه ده مییه وهرگر ل دهسپیکي دی و هه سنا هزر که ت کو وینه یی هه لبه ستنی مینا وان تیپین کورترکینه نه گهر چریسکین فه شارقی یین وان دگه لدا بن، لی نه ف وینه یه هه فبه ندی یین خوه ب خو فنه ژ دهسپیدان و ژیک دبژکن. نه گهر وه سا نه بیت، پا گرنگیا وی پاسه وانی ده بنگ چیه کو د ده فی تیگرتی گشتیدا چ هه فبه ندی ب چیرو کا په هله وانی هه لبه ستنی هه نینه؟ ب دیتنا مه، گرنگیا دهر براندنا فی وینه ی نه جودایه ژ وینه یی دی و پیقه گریدایه، دبیت د خواندنا تیکیدنا نه بینین لی ده می دخوینینه فه و چاقکي تیرامانی دتیخینه سهر کینلیکا رونا هییه خشا داوی و رونا هییا وی ژبو خویا کرنا هه لوه سته یان و پشکین بوری بکار بینین، دی وه بینین کو چاقی پاسه وانی تا رادده یه کي زور ب چاقی گلوا بیزارکه ر و مایتی که رفه گریدایه، ههردوو دهر بریني ژ وی باژیری دکهن نه وی هزر دکر کو وی دپاریزیت، لی ژنشکه کیفه دبته نه و باژیری وی رت دکته و دهر دتیخیت کو بیناف و بی نافونیشان دکفته سهر ری کین وی و دنا فدا ته نگه زار و بهرزه دبیت.

ههروه سا هنده ک تیبینی یین دی ل سهر وینه یی هه لبه ستنی دهینه دیت کو هنده ک ساخله ت و بهر هه ژه نگیین وی دده تی؛ وه کو بابه تی مجدیا ل سهر نوویاتی: شاعر داکو کي ل سهر پیشکیشکرنا هنده ک وینه یی نوو دکته، نه ژبو نوویاتی و نه ژبو پشتگو هه افیتنا وینه یی به رهه فکری یین که فن، لی ژبه ر هندیه کو ب تنی وینه یی نوو دشین هه ست و هه لچوونین نوو ب خو فنه بگرن. ساخله ته کي دی ته رکیزکرنه: پشتی تیرامانه کا کوور کومه کا ناماژه و دلینی و وژدانین ل بهر په قینن و بهر فره هبوونی و ووزبه خشیی دنا ف هه ر وینه یه کیدا چر دبن و وی ناماژه دان و ئی حاکرنی ب خو فنه دگریت نه واهه د شعرا رومانسیدا دیتی. ساخله ته کي دی: سروشتی ههسته وهرییه، نه ف سروشته وینه یی نوو ژ وینه یی ته قلیدی جودا دکته، د شیاندا یه فان ههردوو تیرمان ب تیگه ه ی پشه کاری و سروشتی ل لایه کی و ل لای دی ب موحاکات و نافراندن یان فه گو هاستنا که توار ی

ژبو ھه لچوونہ کا ب تتی کو گہ شہ سہندن و وەراری دناڤ مالچویکی وینہ یین پہ یاپہ ییدا دکهن، ھه روه کو د کاسیتا شرتا فیلمہ کی سینہ ماییدا، پہ یاپہ ییوونا وینہ یان- کو بہ روفازی جوداھی یین خوهنہ- پشکدارین د کریارا ئاڤا کرنا جہ ستہ ییا ھه لچوونیدا دکهن، وینہ دھینہ چیکرن و ب بہ رده وامی د چیکرنا یه ک جیھانا وژدانیدانه کو د ده ستی کہ سایه تیا یه ک پہله وانیدایه و پتر نیزیکی کاریگه ریبه کا ئیکگرتیا ئیکانه یه کو دی بیتہ ساخله تی سہ رھ کی تہ کنیکا ھونہ ری کورته چیروکا نوو.

ئہم دشیین فان ساخله تان و ھندہ ک ساخله تین دی ژی، د شعرین "صلاح عبدالصبور" دا ببینین، ئه فجا دا ھه لبه ستا وی "سترانہ ک ژ قیہنا" وەر بگرین:

نژاندنا شیوازی یان ئافراندنا وییہ، نہ چیکرنا ھه موویہ کییہ (دہ قہ کییہ) کو ژ ھندہ ک پشکین ژیکفہ قہ تیایی ھاتبیتہ چیکرن و ھه رده م بہ رئا تافی ژیکفہ بوونی بن، چونکو ھه ردوو تیرمین (پشک و ھه می) ل سہ ر ھه موویہ کی ناهینہ فاڤارتن کو ھه موو توخمین وی دہ قی (ھه مووی) تیکرہ س و گرچن بن مینا کہ سایه تیا مروڤہ کی تاک.

ساخله تہ کی دی یی گریدایی ب فی بابہ تیڤہ ھه یه کو وینہ د شعرا ھه فچہ رخدا ب وینہ یین بہ ری و پشتی خوڤہ ھه قہ بندہ، ئانکو د ریژ بہ ندیا خوه دا، ساخله تین وی یین سہ رھ کی تیکرہ سی و گیانداری و ھه قہ بندییہ کا موکمه، پاشی ئیکہ مین کاری ئه و ریژ بہ ندییہ دناڤ خوه دا دکت فہ گیرانا ھه موو وینہ یانہ، ئه ف ساخله تہ ئه نجامہ کی سروشتیہ

ئہ و ل سہ ر تہ ختی من دنڤست و سپیدہ

ھه روه ک ھیزارہ کا شوربووی

ژ سہ ری ھه تا کماخین وی دگہ هشت

چیکہ ک ژ بارانہ ک پاییزی ل سہ ر سہا

مژیلانکا ئه وی دنشت

ئہ و نہ فہ سا لہ زگین و کز

ھه ناسہ ل سہ ر چچکی وی دمژت

ل نیزیکی وی راوہ ستیام،

ھه ست پی دکہ م لی دنپرم و بیھن دکہ می

لہ مز لہ مزہ کا بتپہ ریسییہ

جان جانہ کی صوفی لہ ش ژئی ستانندیہ

دییم، ھه یھو ئه زو، خودی تو دیتی یی تیھنی

ھه کو غوربہ تا تہ تہ رکری

یی برسی بووی و لہ شی تہ پر تینکری

یی بہ رزہ بووی، دہ زین ستیرہ کی راکیشا، دا ریکا تہ روھن بکەت

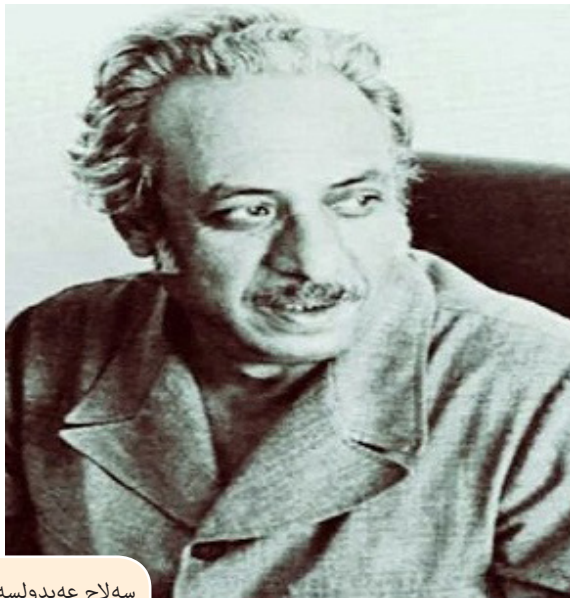
ھه یھو لہ شی وی یی سپی بیژہ: ما تو دہنگی؟

مہ ل ئیفاری گہ لہ ک دانوستاندن کرن

ئہ ی لہ شی وی یی سپی بیژہ: ما تو کہ سکاتییہ کا گہ شی؟

ھئی.. من چہ ند پیاسہ ب دلشادی ل ناف باغین تہ کرینہ

ئەى لەشى وى يى سىي بىژه: ما تويى مەي؟
 ئاقرىزيا من ژ پىك و كەف و ئاڤەقىشكان
 ژ سوپىن مەرمەرى تە دزا
 ئەى لەشى وى يى سىي وەك خاترا فرىشته يان
 بەرەكەتا خودىيە كو تو ئافراندى
 سوپاسدارى خودىمە كو ل ئىتقارىيە كى
 تو دانايە سەر مژيلانكىن چاڤىن من
 ھەكو مە روژ ل دورپانين رىكان دىتى
 دەستين خوە يىن جوان بو من درىژكرن
 دەستين خوە يىن ب ترس بو من درىژكرن
 تېلن گرنچين باژىرى، تك ل پەنجەرا ژوورا مە ددان
 ھەرەكو يا مە پالددەتن كو ژى بچين... كىڤە بچين؟
 دەستين مە ڤىككەفتن، تېلن دەستان ھەڤحەباندن
 لىڤىن مە چوون ھەمبىزا ھەڤ
 ب ماچەكا تەر و كولافى ژ ھەڤ ڤەبوون
 پىنگاڤىن مە ژىكدوور كەفتن، پاشقەكەفتن
 سەر وان پەيىسكىن كەڤنبووى
 پاشى ب دىمىن بوغومى، ئەم داكەفتىنە سەر رىكى
 ھەكو چووینە دناف كاروانى مروڤاندا
 ئەو مروڤىن پىنگاڤ لەزگىن بەرەڤ نانى و قويتى خوارنى
 پىنگاڤ لەزگىن بەرەڤ مرنى
 زەندكا وى ل سەر ئەنيا رىكى ژ من ڤەرست و
 دنىڤا خوەدا، ژ من دووركەفت، ژىكڤەكرىن كەسەك لەزگىن كو زاروڤكا خوە دىچا
 ل داوييا رىكى ژى خەرىب بووم- وەلى نەشيام- ئەگەر دىتبا
 كا چاڤىن وى ب چ رەنگن
 دەمى تۆزا مەيدانكى نىزىكى مە بووى، ب بىدەنگى
 تىشتەك د بن لىڤلىڤكانڤە دچرپاند
 ھەرەكو يا ژ من پرسىار دكەت- ئەرى تو كىي؟!

سهلاح عبدالسهبؤر

د فئ ههلبهستیدا، سروشت و شیوهی ئافاكرنا وینهیان تا راددهیهكئ زور ب جورئ ههمان سهربؤرا هوشیئفه ههقبهندن، چونكو د ههلبهستا پیشیندا سهربؤر ل سه قهیرانهكا دهستنیشانكری یان ل سهر كریارهكا درامی هاتیبه دانان كو داكوكیئ ل سهر ههفرکیئ دكهت و تیشكین وئ ل دور خوه بهلاف دكهت، لهوا ئافاهیئ وینهیان ب شیوهیهكئ بنگههین دهركهفت. لئ د فئ ههلبهستیدا سهربؤر د یهك كیلېكا هوشیئدا هاتیبه ئافاكرن، ئەفجا پان دبیت و ئەلهمینتین وئ ژ بنگههی دهردكهفن یان ژ بنگههی چیدبن، لئ ل دور نازفرن، دبیت پالدهرئ سهرهكیئ ل پشت فئ چهندی ئەو بیت كو ئەف سهربؤره ل سهر كریارهكا درامی نههاتیبه ئافاكرن، ئانكو وئ توخمئ ههفرکیئ ژ دهستدایه و شاعری پشتا خوه یا ب كۆمكرنا ههفدژانفه گهرمكری (لهمزهكا بتهپرئسیئ و جانهكئ صوفئ، پینگاف لهزگین بهرهف نانی.. بهرهف مرئ... داکو بگههته وئ كاریگهرییا داخوازكری و توخمئ بهرزه دناف بهرهههئ خوهدا ببینیت، ئەگهر ئەف ئابؤركرنه ب شیوهیهكی ژ شیوهیان ب شیوازی ئافاكرنا نهبازنهییفه ههقبههئد بیت- ب تیخواندنهكا گهلهنپهري ژبو ههموو بهرهههئ عهبدلصههبؤری، ئەفه ب دیتنا ویا شاعری یا گشتیقه ههقبههئد كو پشتبهستنی ب تیگههشتنا ههفدژان دكهت و دناف بیافئ سهربؤرا خوه یا شعریدا دبوهژینیت.

بلندترین ئاستین تیکرهسیئ و پیکههگریدانی. وینه د شعرا ههفچهرخدا د دههئ کریارا ئافراندا شعریدا دبیت و دگهل وهارارا وئ کریارا دكهفته د بن ههقبهندییا دنافههرا توخم و ئەلهمینتین ویدا وهرار دكهت و شعری بهرهف یاسایهكا تایهتفه دبهت، یاسایا تایهت د هونهرئ مه یئ نوودا ئافاهیئ دهروونییه كو پشتبهستنی ب تیگهههكئ دهستنیشانكری ژبو جهی و دههئ دكهت، تشتان دناف خوهیئ وان یئ خوهسهر و ژ دهرفههئا نابینیت، لئ وان ههقبهندی یئ راستهقینه یئ كار ژبو بهستتین نهپیدفی یئ دنافههرا جهی و دههئیدا دكهن، تیدا دبینیت. داکو ئەف یاسایه یان ئەف ئافاهییه كاریگهرییهكا جوانکاریئ یان ههلهچوونا خواستی ب دهستقه بینیت، هندی د شیاندا بیت دهست ژ پیشگۆنتین هۆکاری و پهیف و دهستهواژهیئ هزر و وینهیان پیکهه گریددهن بهرددهت، تنئ دهستكرنهكا سفك و مألشتههكا نازك بكار دئین، یان ههروهكو مه گوئی پهنا دبهنه بهر پوختهیئ كو وهرگران ل بهرانبهری ههست و ئامازه و ئیحا یئ نهراستهوخؤ و نهراپؤرتکی دهیلنه دناف تیهنهكا بهردهوامدا. ب فئ چهندی ژئ، تیگههئ وان ژبو شعری ل سهر نازراندنی رادوهستیت، نه ل سهر شروفهكرنی و گشتاندنی. ئەم ل وئ باوهریینه كو تیورین "دیزاین" یان "پلاندانان" یان "ئهاندازه" كو گهلهك رهخنهگر بانگهوازیئ بو دكهن، ب كیر شروفهكرنا فی جورئ ئافاهیئ شعری ناهین و نهشین ل ئاریشین وی

ئەف دیارده یا چهوا بیت، ئەم دشین بریاری ل سهر ههبوونا دوو ریکین چیکرنا وینهیان بدهین كو شاعرین ههفچهرخ بكار دئین، یا تیکئ وینهیئ بنگههین و شیانده و كونترولكهره كو شعر ژ فی بنگههی دهردكهفیت و ل دور وی دزفریت و ل داویئ ژئ ههر بو ههمان خالا بنگههین فهدهگهریت، ئەف ریکه پشتبهستنی ب ئافاكرنا درامی دكهت. یا دووی چ وینهیئ بنگههین نینن كو ههموو كاراكتهران بهر ب خوهفه راکیشیت، لئ ژ كۆمهكا وینهیان پیک دهیت كو ژ بنگههی دهردكهفن و ل دور بنگههی نازفرن، ئەف ریکه پشتبهستنی ب ئافاكرنا "شعری" دكهت. د پرائییا ساخلهتین تهكینكا هونهریدا، ههردوو ریک وهكههفن، وهسا وینهی پیشكیش دكهن كو ب ریکه ههقبهندییهكا ههلهشیایی ژ وینهیهكئ دی یئ خویشك دهست پئ دكهت و دمريت، یان د خواندنا ئیکیدا وهسا دههته پیشچاف، ب کیمی ژ لایهنئ لؤژیکا هونهریفه كو وینهی ب سهربؤرا هۆشدار یان "بابهتین" فه گریددهت و وهسا دیار دبیت كو یا گههشتیه

نه گهر نه م فان ههردوو ریځین ئافا کرنا وینه یان و ته کنیکا هونه ری نوو دگهل ریځین که فن (کلاسیکی و رومانسی) یی و نه دازه یا وان یا شعری هه فبه ر بکه ین، دئی گه له ک جوداهییان بینین کو ره نکه فهدانا ساخله تین وان دکه فنه سهر سروشتی وینه ی، یه ک ژ جوداهییان نه وه کو وینه د شعرا که فندا جودایه ژ هزری یان ل سهر هزری دهیته زیده کرن، ئانکو وینه هنده ک ئامویرین زیده نه و هافیتینه سهر هزرا شعری. لی د شعرا نوودا وینه ب بابه تیغه گریدایه، روله کئی پتر و پیغه گریدانه کا موکتر هه یه، ئانکو نه و لهنه یین به ره م ب هه میغه پی دهیته ئافا کرن. جوداهیه کا دی نه وه کو وینه د شعرا که فندا پتر لیریکی و سترانکی بوو کو دهر پینه کا ساکارا دلینی ب خو فهدگرت یان پتر ژبو جوانکرنی و خه ملاندنی بوو، گرنکیا وی ژی د سهرده من نفیسینا ویدا دیار دبوو و چ ئامازه ب سهرده من دوورترقه نینه، ئانکو یا بهروه خت و هه نوکه یی بوو. لی د شعرا نوودا دراماتیکیتره چونکو نه و ئاخفتنی هه لدگریت و کار پی دکه ت و وه رار دکه ت و بهر ب پیشفه دبه ت، له وا خزمه تا چ مهره مین دی ناکه ت ژبلی خو هیی خوه. جوداهیه سی نه وه کو د شعرا که فندا وینه د به ره فکری بوون و وه کو هنده ک یه که یین خوه سهر دهاته دناف به ره مهیدا، پاشی ته کنیکه کا دی پهیدا بوو کو وینه ب ریکا په یوه ندییا مه ژی ب بویره و تیگه هانقه دهاته دناف هه لبه ستیدا، د ههردوو حاله تاندا وینه ژ دهرقه دهاته دناف شعریدا و ژبو ره هوانبیزی و کارتیکنی دهاته بکارئینان و شاعر هزرا خوه بو وان وینه یان وهر دگپرت. لی د شعرا نوودا وینه دگهل کریارا ئافرانندی ژ دایک دبیت و دناف هه لوهسته یی درامی هه لچوونیدا وهراری دکه ت و پیش دکه فیت، نه فه ژی وی رمانی دده ت کو شاعر هزرا خوه بو وهرنا گپرت، لی هزری تیدا دکه ت. ئانکو ئامویره کئی دیتنا که تواروی خوه یی هونه ریبه یان پی ریبه په کا تیگه هشتا وی یا هه سترکنا ب پیسین پترنیه. جوداهیه چواری ژی نه وه کو هه فبه ندی یین دنافه را توخم و کارا کنه رین ئافا کرنا وینه یاندا، د شعرا که فندا نه وه هه فبه ندیبه گشتینه، له وا گه له ک وینه یین وه که هف د پرانییا هه لبه ستاندا دبیین. لی د شعرا نوودا ژیان و مجدی کار دکه نه سهر فان هه فبه ندییا، له وا دئی بینین کو ههر هه لبه سته کئی که ش و هه لوهسته و تاما خوه یا تایبه ت هه یه... ههروه سا وینه یین خوه یین تایبه ت هه نه کو ژ وی

نه گهر فه گه ریبه سهر هه لبه ستا "سترانه ک ژ فییه نا" و وینه یین وی بپشکنین، دئی بینین کو کوما وینه یان نژیارا سهر بووری دروست دکه ن و کاملانییا فی کومی هاریکاره ژبو به لیکرنا وینه یین دی یین نخافتی ب شیوه یه کی کو بیی وینه یین به ری یان پشتی خوه دهر پرنی ژ هه مان نه له مینتی بکارئینییا نه که ن، به لکو پیگه گریدان و پیگه نووسیانا وینه یان ب هه فها جیهانه کا شعریا دانایی ب هنده ک یه که یان بار دکه ن و دروست دکه ن کو هه مان مه دلوو لین دهرقه یی نه بن، خو نه گهر هه مان شیوه یی زمانی ژی هه بن. ههر ژ ده سته یی که مه توشی مو فاره قه یه کا جوان دکه ت (۱-۳)، پاشی هنده ک هه فبه ندی یین نوو د دویف را دهین (۱۴-۲۱) نه فه وینه یه نمونه یه کئی د مه ژی شاعریدا ره سم دکه ن کو مرو ف نه شیت بگه هیته وان وینه یان نه گهر ب وی زمانی لیکنایی تیگه لکرنا راستی دگهل هه پاره یا راستی نه بیت، ههردوو بها ب هه فها بهر ب کووراتیغه دچن بیی کو بهایه ک بکه فیه ت د بن کونترولا یی دیغه، بو نمونه نه و وینه یین جوتبووی (۱۴، ۱۶، ۱۸...) و نه وین هه فته رب (۹-۱۰، ۲۵-۲۶، ۳۸-۳۹...) کو ب وه که فکرنا هه فدران دهر پرنی ژ هه ستنی دژوارین شاعری دکه ن و ب ریکا جهسته ی ب گیان دکه فن، مرن ب ریکا ژیان خویا دبیت، یان ژیان دبیته مرن، فان هه موو وینه یان گیاندریبه کا چر و تایبه ت هه یه، دیتنی دتیخته دناف وی گه نکه شه یا دنافه را شاعری و په هله وانئ هه لبه ستیدا و دا کو کئی ل سهر ساخله تین پیشین یین نژیارا وینه یین نوو دکه ت، هه رچه نده نه و سهر بوورا فی نژیاری ب خو فهدگریت سهر بووره کا وژدانیه، لی ما نه فه وینه یه ژبلی دلینی ئامازه ب چ تشتین دی ناکه ن؟ یان دلینی مینا وینه یان نه تشتکئی پتره ژ پی ریبه یان و ده لاله تان؟ ئانکو نه ری وینه هه ست و هوشی دنافه را خوه دا دنارزینن، پاشی هه ست و هوش ل جهی خوه یی دناف وینه یاندا دهیته دیتن کو تشتکئی پتره ژ هوشی؟

کاریگه رییا فه گوهاستنا سهر بووری ب شیوه یه کئی گیاندار بو دلی گه له که، نه زانست و نه فه لسه فه شیاینه بگه هنی، تنی شعرا پایه بلند دشیت بگه هنی، نه فه هه لبه ستا ل بهر دهستی مه ژی سهر بووره کا گیاندار هه یه، ب وینه یین فی هه لبه ستی، نه م دشین ب سهر کیلیکه کا گیاندار ژ کیلیکین سهر بوورا

